

Kriminologian alkeet ja syventävä oppimäärä yksissä kansissa

TUULA KEKKI

Kriminologian tuore oppikirja on laaja katsaus lähtien kriminologian historiasta ja klassikoista yhteiskunnallisesti uusimpiin ja tuoreimpiin tutkimusteemoihin, kuten kyberrikollisuuteen ja terrorismiin. Teoreettisen ymmärryksen ja tiedon lisäämisen ohella teos opastaa opiskelijaa tai tutkijaa omaksumaan kriminologin ammatillisen tutkimusotteen erotuksena muiden tieteenalojen tutkijoista. Kirjassa avataan useaan otteeseen kriminologian suhdetta muihin tieteenaloihin sekä sen omaa erityistä näkökulmaa.

Teos on jo toinen vuoden sisällä kriminologian alalta julkaistu yli 400-sivuinen tiiliskivi. Johanna Niemen, Heini Kainulaisen ja Päivi Honkatukian toimittama *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* ilmestyi kesällä 2017. Edellinen oppikirja *Rikollisuuden syyt* (2013) oli myös Janne Kivivuoren käsialaa. Tämä tuorein teos on aiheiltaan ja kirjoittajajoukoltaan edeltäjänsä laajempi, sillä siinä on huomioitu rikoskäyttäytymisen lisäksi rikollisuuteen kohdistuvien reaktioiden tutkimus.

Oppikirjan ensimmäinen luku johdattelee tulevan tai aloittelevan kriminologin tieteenalan peruskäsitteiden (mm. ilmi- ja piilorikollisuus), rikollisuuden seurauksiin (mm. henkinen kärsimys, kustannukset, uutisointi ja yhteiskunnan kiinteytys) sekä muita tutkimuksen teossa ja julkaisemisessa tarvittavia perusteiden lähteille.

Toisessa luvussa on kiinnostavasti luokiteltu kriminologian eri vaiheita Veli Verkon ajasta kriminalipoliittisen vaiheen kautta nykyiseen pluralismiin aikaan. Kirjoittajien mukaan selittämisen malli on ollut erilainen eri vaiheissa. Verkon kaudella selittäminen nojasi tilastollisen varianssin paikallistamiseen, kriminaalipoliittinen kausi nosti esiin funktionaaliset selitykset ja nykyisin korostuu pyrkimys todeta kausaalisuhteita mahdollisimman laadukkaita tutkimusasetelmin. Erityisesti tuoreimman aikakauden analyysi ja tulkintatavat ovat kiinnostavia. Teoksen mukaan Gottfredsonin ja Hirschin itsekontrolliteoria havahdutti tutkijat kiinnittämään huomiota siihen, että rikollisuuteen ajautumisen sijaan yksilöt voivat itse hakeutua aktiivisesti sosiaalisiin ympäristöihin, jotka rohkaisevat rikoksenteekoon. Kirjoittajien mukaan menneyttä historiaa on ajatus, jonka mukaan kontrollikoneisto mielivaltaisesti valitsi keitä kontrolloidaan ja keitä ei. Tämä on yksi teoksen kohdista, josta ei ilmene täyttä yksimielisyyttä tutkimuspiireissä. Kontrollin kohdistumisesta ja sen valikoitumisesta tiettyihin ryhmiin, kuten huumeiden käyttäjiin, maahanmuuttaja- tai jengitaustaisiin henkilöihin sekä nuorisoon, esiintyy empiirisiä havaintoja varsinkin laadullisissa tutkimuksissa. Kirjoittajien mukaan piilorikollisuustutkimus on osoittanut, että vahvin

Janne Kivivuori & Mikko Aaltonen & Matti Näsi & Karoliina Suonpää & Petri Danielsson
Kriminologia
Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa
Gaudeamus, 2018

kiinnijäämistä selittää tekijä on yksilön rikosalttius.

Kolmannessa luvussa tarjotaan opiskelijoille tuhti paketti kriminologian tutkimusmenetelmistä ja -aineistoista. Siinä opastetaan myös muun muassa tutkimuskohteen valintaa sekä teorian ja empirian suhdetta. Erilaisten esimerkkien lisäksi erityisen havainnollinen on taulukko, joka käsittelee määrällisten aineistojen – kyselyiden ja rekisterien – vahvuuksia, rajoitteita, mahdollisuuksia ja uhkia. Luvussa perehdytään myös ammattieettisyyteen ja muistutetaan objektiivisesta suhtautumisesta tutkittaviinsa ilman, että tutkijan mielipiteet tai poliittiset kannat vaikuttavat tuloksiin tai valittuihin näkökulmiin.

Opiskelijat ja myös tutkijat voivat saada ideoita tutkimusaiheista, aineistojen analysointi- ja tematisointitavoista sekä teorioiden valinnasta myös monista oppikirjan muista luvuista. Rikollisuuden rakennetta ja kehitystä käsittelevässä luvussa virkistävän lisän toi rikosten motiiveja ja merkityksiä käsittelevä kokonaisuus. Luvussa viisi esitellään viisi rikollisuuden klassista selittämistapaa: itsekontrolli-, paine-, op-

pimis-, leimaamis- sekä sosiaalisen kontrollin teoria. Teoriat esitetään monipuolisella ja kiinnostavalla tavalla yksilöllisten, sosiaalisten ja rakenteellisten tekijöiden näkökulmista sekä käyttämällä esimerkkeinä suomalaisista ja ulkomaisia tutkimuksia.

Kuudennessa luvussa esitetään uudempia kriminologisia näkökulmia, joissa ihmistä ei tarkastella ”sosiaalisten voimien tuottamana rakennelmana”, vaan aktiivisena toimijana, jolla on omia preferenssejä ja joka tekee valintoja jossain määrin rationaalisesti olosuhteidensa puitteissa. Nousevina näkökulmina esitellään rikosuritutkimus, alue- ja lähiyhteisönäkökulma sekä rikoksenteכון kytkeytyvää päätöksentekoa kuvaavat tilanne-toiminta-, rationaalisen vallinnan ja rutiinitoimintojen teoriat. Edellisen luvun tavoin näitä näkökulmia avataan sekä teoreettisesti että empiiristen tutkimustulosten avulla erittelemällä yksilöllisiä, yhteisöllisiä, sosiaalisia ja rakenteellisia tekijöitä, jotka vaikuttavat normien vastaiseen tekoon ryhtymiseen tai toisaalta rikosuran päättämiseen.

Seitsemännessä luvussa käsitellään rikollisuuden kohdistuvia reaktioita ihailusta pelkoon ja poliisikontrolliin ja rangaistuksiin. Kiinnostavana yhteiskunnallisena ilmiönä nostetaan esiin kontrollipoliittiset sosiaaliset liikkeet raittiusliikkeestä digitaaliseen aktivismiin sekä kriminologisen tutkimuksen sijoittamiseen tällä kentällä. Tämän jälkeen seuraa kontrollin tutkimuksen esittely oppikirjassa kautta linjan kulkevalla otteella: esittämällä erilaisia kriminologisia teorioita, klassikkoteoksia sekä tutkimuksia Suomesta ja maailmalta. Rikollisuuden esiintyminen presidenttien uu-

denvuodenpuheissa sekä hallitusohjelmissa tarjoaa mielenkiintoista analyysia arkisten kansalaishavaintojen tueksi: rikollisuuden asema on noussut politiikan asialistalla rikollisuuden vähetessä. Tätä selitetään sillä, että muun muassa ”yhteiskunnallinen muutos, pidentyvä elinajanodote, vähenevä lapsikuolleisuus ja tehokas sairaanhoito ovat lisänneet objektiivista turvallisuutta tavalla, joka kohdentaa huomiota ’uusiin uhkiin’ kuten rikollisuuteen”.

Seuraavaksi teoksessa tarkastellaan kriminaalipoliittikkaa järjestelmänä, tutkimuskohtena sekä sen suhdetta yhteiskunnallisiin, poliittis-ideologisiin ja rikollisuuden kehityssuuntiin. Kymmenes luku on omistettu kriminologiselle arviointitutkimukselle. Luvussa esitellään arviointitutkimuksen periaatteita sekä erilaisten rikoksen ehkäisyn vaikutuksia primääri-, sekundaari- ja tertiääritasoilla. Rikosten tilannetorjunnan osalta esitetään 25 erilaista tekniikkaa, joilla voidaan vaikeuttaa rikoksenteכון, lisätä kiinnijäämisriskiä, vähentää rikoksen palkitsevuutta tai provokaatiota sekä poistaa rikokset syyt esimerkiksi kontrolloimalla päihteiden käyttöä tai herättämällä omatuntoa. Kirjoittajat toteavat, että koulutuksen vaikutuksesta rikollisuuden vähentämiseen on vakuuttavaa tutkimusnäyttöä. Sosiaalipoliitikassa sen sijaan olennainen kysymys on heidän mukaansa se, millaisessa muodossa tuki tulisi antaa: tulonsiirrolla ja aktivoivalla työvoimapolitiikalla voi olla erilaiset vaikutukset riippuen yksilöllisistä, yhteisöllisistä tai muista tilannekohtaisista tekijöistä. Kirjoittajat toteavat, että osa hyvinvointivaltion viimeaikaisista kehitysaloitteista (mm.

oppivelvollisuuden pidennys) perustuu siihen, että yksilöiden siteitä sosiaalisiin instituutioihin tuetaan säännöksin.

Viimeisessä luvussa paneudutaan viiteen kriminologisen tutkimuksen ajankohtaiseen osa-alueeseen: maahanmuuton ja rikollisuuden yhteyteen, parisuhdeväkivaltaan, talousrikollisuuteen, kyberrikollisuuteen ja terrorismiin. Näkökulmana on jälleen näiden rikoslajien selittäminen teorioiden kautta: esimerkiksi terrorismin kriminologisia selitysmalleina kirjoittajat esittävät turhautumista yhteiskunnan kyvyttömyyteen tarjota työtä Lähi-idässä sekä kokemuksia rasismista (sosiaalisen paineen teoria), heikkoja yhteisöllisiä siteitä (sosiaalinen kontrolli), yksilökohtaisia tekijöitä, tarvetta saada arvostusta, ihailua ja palkinto saavutuksistaan (rationaalisen vallinnan teoria), veljeyden ja altruismin tunnetta (oppimisteoria) sekä yhteiskunnan leimaavia reaktioita (kontrollivaikutukset).

Laaja-alaisuudesta huolimatta teos edustaa pitkälti Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (KRIMO) tutkimuserinteitä ja omaa koulukuntaansa, jossa painottuu kvantitatiivinen tutkimusote sekä kausaalisuutta etsivän syytutkimuksen sekä toisaalta piilorikollisuustutkimuksen traditiot. Useimmat kotimaiset tutkimukset, joihin teoksessa viitataan ovat ymmärrettävästi tutkijaryhmän oman organisaation tuottamia.

Kriminologinen tutkimus on niin laajaa, ettei pelikenttä helposti tyhjene yhteen oppikirjaan. Tässä teoksessa vähäisemmälle huomiolle jäivät haastatteluihin tai etnografiaan perustuvat laadulliset tutki-

mukset. Vastaavasti päihde- tai päihderikollisuustutkimus tai sukupuolierojen esiintyminen rikoksenteossa tai uhritumises- sa eivät juuri päässeet näkyviin tässä teoksessa. Yhtenä rajauksena – ei varsinaisesti puutteena

– on ollut poliisiorganisaatiota koskevan tutkimuksen vähäinen edustavuus, vaikka kirjassa on käsitelty kontrollia rikoksenteik- jän näkökulmasta tai yhteiskun- nallisena voimana. Oppikirja he- rättää todennäköisesti lukijois-

saan kipinän perehtyä tieteen- laan vielä syvemmin, jolloin tä- mä teos tulee osaltaan vahvista- maan kotimaisen kriminologian olemassaoloa ja kriminologien määrää tulevaisuudessa.

Pohdintoja tulevaisuuden hyvinvointivaltiosta

LINA VAN AERSCHOT

Hyvinvointivaltion vastaiskun kirjoittajien mukaan hyvinvoin- tivaltion kehitys Suomessa on pysähtynyt ja jopa taantunut. Poliitikassa keskitytään näprää- mään yksityiskohtia sen sijaan, että mietittäisiin, miten tulevai- suudessa turvataan niiden kes- keisen arvojen toteutuminen, joiden varaan hyvinvointivaltio on rakennettu.

Antti Jauhiainen ja Joonas Hermannin Mäkinen keskuste- levat kirjassaan ”yhdyshyvälaisten asiantuntijoiden kanssa siitä, miten vapaus ja demokratia voivat kukoistaa tulevaisuuden Suomessa”. Kirjoittajien mu- kaan suomalaisen hyvinvoin- tivaltion luoma tasa-arvo, tur- vallisuus sekä esimerkiksi pal- velut kuten koulutus ja tervey- denhuolto ovat maailman luok- kan saavutuksia, joita Suomes- sa ei osata kylliksi arvostaa. Tätä mieltä ovat myös haastateltaviksi valitut asiantuntijat.

Hyvinvointivaltion vastaisku pureutuu erittäin tärkeisiin ky- symyksiin ja nostaa esiin asioita, jotka ansaitsevat paljon nykyistä suurempaa huomiota niin pää- töksenteossa, yhteiskunnallisessa keskustelussa kuin kansalaisten arjessa. Kirjassa nostetaan suoma- laisen hyvinvointivaltion saa-

lutusten rinnalle yhteiskunnalli- set ongelmat, jotka kipeästi kai- paavat ratkaisuja. Korkea työttö- myys ja lapsiköyhyys näyttävät tulleen jäädäkseen, asenteet köy- hiä ja työttömiä kohtaan ovat koventuneet ja kerskakulutus on ympäristön kannalta kestävä- töntä. Monet ihmiset kokevat poliittisen päätöksenteon etäi- seksi ja omat vaikuttamismah- dollisuutensa olemattomiksi.

Jauhiainen ja Mäkinen ehdot- tavat, että hyvinvointivaltion tu- levaisuutta rakennetaan vapau- den, kansalaisia paremmin osal- listavan demokratian ja kaikil- le turvattavan hyvinvoinnin va- raan. Työtä jakamalla yhä useam- pi pääsee töihin ja liian suurten työmäärien alle uupuu yhä har- vempi. Demokraattista yritystoi- mintaa pitää tukea rahoituksella ja kanavoimalla julkisia hankin- toja. Päätöksenteon valtaa pitää siirtää kansalaisille yhdistämällä suoraa ja edustuksellista demo- kratiaa. Kulutuksen, kehityksen ja yhteiskuntasuunnittelun tulee olla ekologisesti kestävä. Ilmas- tonmuutosta vastaan pitää tais- tella paljon nykyistä tehokkaam- min. Sekä ympäristökysymys- ten ratkaisuun että eriarvoisuu- den poistamiseen tarvitaan laajaa kansalaisaktivismia. Kaikki Jau-

Antti Jauhiainen & Joonas Hermannin Mäkinen
Hyvinvointivaltion vastaisku
Like-kustannus, 2017

hiaisen ja Mäkinen esitykset ovat erittäin tärkeitä ja kannatettavia asioita. Miksi yhteiskunnassa ei sitten vain laiteta tapahtumaan?

Hyvinvointivaltion vastaisku kutsuu lukijan pohtimaan nimennomaan ratkaisumalleja ja kehitysehdotuksia, joilla hyvinvointi ja vapaa yhteiskun- ta voidaan tulevaisuudessa tur- vata. Tämä on tervetullutta yhteiskuntatieteilijälle, joka usein keskittyy siihen, mikä on pie- lessä ja mihin ongelmiin pitäisi puuttua. Ratkaisuja pohties- sa mieleen nousee erityisesti ky- symys ihmisten kiinnostukses- ta, viitsimisestä ja halukkuudes- ta tehdä jotain yhteisten asioiden eteen. Ovatko ihmiset valmiita luopumaan epäekologisesta kuluttamisesta? Voisivatko ihmiset suostua oman työnsä muutta- miseen tai jakamiseen, jos se tar- koittaa myös tulotason laskua? Ollaanko eriarvoisuuteen todel- la valmiita puuttumaan, jos itse- kin täytyy jostain tinkiä? Kirjas- sa esitetyt ajatukset tulevaisuu- den hyvinvointivaltiosta raken-